

УДК 346.51; 366.42

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Рожелюк В.М.,
к. е.н., доцент,
Питель С.В.
к. е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні дедалі виразнішими стають притаманні ринку характерні риси - конкурентоспроможність виробництва, оперативність, своєчасність і ризик прийнятих рішень. Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємств, фінансово-промислових об'єднань є уміло сформована облікова політика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми облікової політики досліджувались як у працях зарубіжних (Б.Нідлз, Р.Ентоні, Дж.Ріс, Ван Бред та ін.), так і вітчизняних (Пушкар М.С., Щирба М.Т., Ф.Ф.Бутинець, А.В.Загородній, М.В.Кужельний, В.Г.Лінник та ін.) вчених. Однак нині відсутнє єдине, точне та повне визначення поняття „облікова політика”.

Так, Пушкар М.С. і Щирба М.Т. трактують облікову політику, як конституцію підприємства, яка передбачає права обов'язки системи обліку з приводу формування інформаційних ресурсів для менеджерів [3, с.151].

Бутинець Ф.Ф. відмічає, що облікова політика – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя. В широкому розумінні її можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку) [5, с.51].

На нашу думку, найбільш ґрунтовним є визначення облікової політики, наведене Кутером М.І.: „Облікова політика являє собою вибір підприємством конкретних методик, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з встановлених правил і особливостей діяльності (організаційних,

технологічних, чисельності і кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення бухгалтерії)” [4, с.543].

Методологічне і організаційне керівництво системою бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється державою, яка визначає нормативні документи, що містять конкретні рекомендації, перелік правил окремих методик і процедур бухгалтерського обліку.

Але розробка способів і процедур відображення тих чи інших операцій в обліку залежить як від держави, так і господарюючого суб'єкта. Отже, особливості формування облікової політики треба розглядати на двох рівнях: макрорівні, як вплив зовнішнього середовища на функціонування підприємства щодо методології бухгалтерського обліку, та мікрорівні – тобто бізнес-середовище самого підприємства. Стосовно останнього, слід зазначити, що вона включає обліковий інструментарій, який охоплює всі способи і процедури обліку, завдяки якому можливе поєднання вимог держави і власних потреб підприємства щодо ведення обліку.

Аналогічну думку висловлює Бутинець Ф.Ф. Він зазначає, що офіційна система не встановлює спосіб ведення бухгалтерського обліку з конкретного питання, і при формуванні облікової політики підприємство самостійно розробляє відповідний спосіб на підставі діючих положень. Тому облікова політика може формуватися на двох рівнях: макрорівень – політика державних органів щодо розвитку обліку в Україні, мікрорівень – політика конкретного підприємства з метою забезпечення надійності фінансової звітності [5, с.50].

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення шляхів ефективного впровадження облікової політики на підприємствах України в умовах ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облікова система — це своєрідний механізм підготовки та відображення інформації про фінансово-майновий стан підприємства. Завдяки цій інформації внутрішні та зовнішні її користувачі мають уявлення про реальний стан справ підприємстві.

Як відомо, методична база ведення бухгалтерського обліку складається з використання первинних облікових документів, оцінки, калькулювання, організації обліку (управлінського, фінансового та податкового) контролю, підготовки та складання звітності. Створення цілісної системи обліку передбачає активне застосування елемента її регулювання — облікової політики підприємства.

Облікова політика – це вибрана підприємством, з урахуванням встановлених норм та особливостей, методологія бухгалтерського обліку, яка спрямована на досягнення його цілей і завдань та використовується з метою забезпечення надійності фінансової звітності та якісної системи управління.

Згідно з статтею 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика — сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].

Відповідно до вказаного визначення, облікова політика підприємства базується на основних принципах обліку та звітності. Під принципами бухгалтерського обліку слід розуміти правила, якими необхідно керуватися при вимірюванні, оцінці й реєстрації господарських фактів і відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Під час розробки облікової політики слід враховувати вимоги до якісних характеристик бухгалтерського обліку та фінансової звітності, викладені в пунктах 14—17 П(С)БО 1, методи та процедури, передбачені іншими П(С)БО та законодавчими актами України [2].

Згідно з теоретичними положеннями праць вітчизняних і зарубіжних учених під поняттям «політика» розуміють форми і методи відстежування і підтримки пріоритетів для досягнення основних цілей підприємства. Це поняття припускає наявність альтернативних напрямів, вибір яких пов'язаний з процесом прийняття управлінських рішень.

На думку працівників облікових служб створення облікової політики на підприємстві - дуже трудомісткий і відповідальний процес. Адже підприємству не один рік доведеться працювати і враховувати свої активи і зобов'язання згідно з розробленою ними обліковою політикою. Це вимагає від підприємства більш зваженого підходу до розробки облікової політики, яка відповідає специфіці його роботи.

Однак на сьогодні дедалі частіше спостерігається формальний підхід до формування облікової політики, який зводиться до складання фінансової звітності відповідно до загальних вимог П(С)БО та зовнішніх користувачів. На таку ситуацію впливають як відсутність достатнього практичного досвіду управління в ринкових умовах, так і недостатнє законодавче врегулювання цього питання, а також недостатнє вивчення з боку науковців цієї проблеми.

Правильно розроблена облікова політика, яка дотримується всіх необхідних умов і можливостей ведення господарської діяльності, повинна забезпечувати: повноту відображення у фінансовій звітності всіх фактів господарського життя; активів, власного капіталу та зобов'язань виходячи не тільки з їх правової форми, але й з їх економічного значення; тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам рахунків синтетичного обліку на 1-е число кожного місяця, а також показників фінансової звітності даним синтетичного і аналітичного обліку; раціональне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов фінансово-господарської діяльності і величини підприємства. Іншими словами при формуванні облікової політики повинно бути передбачено: майнова відокремленість підприємства; безперервність діяльності; послідовність застосування обраної облікової політики; тимчасова визначеність фактів господарського життя. Окрім цього, облікова політика повинна відповідати вимогам повноти, несуперечності, раціональності, доцільності та зіставності.

Шляхи вирішення проблем формування облікової політики підприємств в Україні такі:

1. Перехід України на міжнародні стандарти фінансової звітності, що є визначальною умовою євроінтеграції національної економіки.

2. Концепція бухгалтерського обліку в Україні, сформована на основі міжнародних і національних стандартів, може бути представлена як багаторівнева структура, до складу якої входять на:

- мікроекономічному рівні - виробничі системи (фірми, господарські товариства, підприємства тощо);

- макроекономічному рівні - національно-господарські галузеві системи, фінансово-промислові системи;

- глобальному рівні - міжнародні транснаціональні господарські, фінансові та фінансово-промислові системи.

На міжнародних та державних рівнях встановлюються загальні правила фінансового обліку, які повинні оптимально поєднувати державну регламентацію із засадами ринкової економіки. В масштабах галузі ці правила уточнюються. Докладна розробка правил і визначення механізму їх реалізації мають здійснюватися на підприємстві. Оскільки кожному підприємству властиві свої особливості, то при розробці облікової політики необхідно передбачити ті

принципи, методи і процедури, які характерні для його діяльності. Причому правила, які підприємство розробляє самостійно, не повинні суперечити загальноприйнятим вимогам П(С)БО, МСФЗ та іншим нормативним документам з регулювання бухгалтерського обліку.

3. Після відмови держави від жорсткої регламентації в обліку і впровадження в господарську практику П(С)БО у підприємств з'явилися альтернативні варіанти організації обліку з багатьох напрямів господарської діяльності. Допускається багатоваріантність вирішення питань амортизації основних засобів і нематеріальних активів, методів оцінки виробничих запасів, обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості, порядку формування резервів сумнівних боргів тощо. Обраний оптимальний варіант ведення бухгалтерського обліку має бути узаконений, тобто знайти відображення в наказі про облікову політику підприємства.

4. Прийняття підприємствами різної політики щодо окремих розділів бухгалтерського обліку, яка визначається підходами у виборі складу і порядку ведення рахунків, способів оцінки активів і відображенні їх в калькуляції витрат тощо, ускладнює завдання зіставності та інтерпретації фінансових звітів зовнішніми користувачами та аудиторами. Фінансова звітність повинна бути зрозумілою всім зовнішнім користувачам, які матимуть змогу порівнювати фінансові звіти не тільки підприємств однієї галузі, а й підприємств різних галузей як однієї, так і різних країн. Це необхідно для того, щоб порівняти і оцінити фінансовий стан підприємств, тенденції змін результатів їх діяльності, та визначити напрями розвитку економічних взаємовідносин між виробничими системами - фірмами, які б могли стати потенційними діловими партнерами на ринку. Зіставність звітів досягається додержанням вимог П(С)БО, МСФЗ разом із розкриттям облікової політики підприємства за всіма розділами системи обліку.

5. В умовах вільних, нерегламентованих ринкових відносин, коли сфера товарообміну є вкрай нестійкою, успіх підприємства визначається знанням потреб ринку і стану зовнішнього середовища, в якому воно діє. Особливе місце у цьому процесі відводиться фінансовій звітності, яка є кінцевою подією облікової політики і характеризує економічну діяльність підприємства у зовнішньому середовищі. За таких умов облікова політика має управлінську спрямованість і визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловій співпраці, оцінює ступінь гарантованості економічних інтересів самого підприємства і його партнерів у фінансових та інших відносинах.

6. Розвиток ринкових відносин сприяє збільшенню кількості користувачів фінансової інформації. Це пояснюється тим, що кожна структура прагне знайти і утримати своє місце на конкретному ринку. Пошук пріоритетів і вибір правильної стратегії невід'ємно пов'язані із коригуванням правил, посиленням одних і послабленням значущості інших чинників, що відображується в обліковій політиці підприємства. У такому випадку особливої уваги заслуговує важлива складова облікової політики - управлінський облік, який забезпечує виявлення, вимірювання, збирання, аналіз, підготовку і прийом інформації, необхідної управлінському персоналу для розробки бізнес-планів, фінансових бюджетів, і сприяє вирішенню поточних та довгострокових економічних завдань підприємства. Отже, облікова політика пов'язана з господарською діяльністю виробничих систем і, як правило, спрямована на їх розвиток і вдосконалення.

Висновки з даного дослідження. Сьогодні є необхідним переосмислення ролі облікової політики в процесі управління підприємством. Саме управлінська спрямованість облікової політики має сенс, оскільки повною мірою може впливати на процеси господарювання. За своїм змістом облікова політика

значно ширше поняття, ніж власне облік, її можна назвати системою управління обліком, вона ґрунтується на засадах фінансового й управлінського обліку, має управлінську спрямованість і є одним із напрямів розвитку обліку як науки. Відсутність сформованих товарних і фінансових ринків, їх інфраструктури, достатнього досвіду роботи підприємств у новому економічному середовищі та науково обґрунтованих рекомендацій формування облікової політики, адаптація до умов роботи з використанням національних стандартів бухгалтерського обліку, формальний підхід, тобто формування облікової політики тільки задля обліку, потребують суттєвого підвищення кваліфікаційного рівня бухгалтерів. Фахівці з обліку повинні не тільки керуватися основними принципами обліку, а й брати участь у розробці стратегічних управлінських рішень.

Такі, на нашу думку, основні шляхи, що забезпечать реалізацію у господарській практиці принципів та можливостей облікової політики.

Використана література

1. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999р. №996-XIV.
2. П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999р. №87.
3. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Фінансовий облік у системі управління. Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 178 с.
4. Теория бухгалтерского учета: Под ред. Кутера М.И. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 640 с.
5. Організація бухгалтерського обліку// За ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2005. – 528 с.